

ไต้ปลายปีกนก บนมรดกสยาม

โดย ชัยทรวง สีหไสยาสน์

กวีนิพนธ์ แผ่นความงดงามของมรดกสุภณา
รักษาลมหายใจในอดีตเพื่อธำรงชีวิตแห่งอนาคต

**ใต้ปลายปีกนก
บนมรดกสยาม**

คำประพันธ์ : ชัยทรวง สีหะไสยาสน์

ใต้ปลายปีกนก บนมรดกสยาม

คำประพันธ์ : ชับทรวง สีห์ไสยาสน์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ชับทรวง สีห์ไสยาสน์.

ใต้ปลายปีกนก บนมรดกสยาม.-- กรุงเทพฯ : ละอออินทร์ เกระแก้ว ภูสุศิลป์ธร, 2568.
192 หน้า.

1. กวีนิพนธ์ไทย. I. ชื่อเรื่อง.

895.911

ISBN 978-616-629-321-0

ISBN : 978-616-629-321-0

ลิขสิทธิ์ ©2568 โดย ชับทรวง สีห์ไสยาสน์

สงวนลิขสิทธิ์ทุกประการ ห้ามทำซ้ำ คัดลอก ดัดแปลง หรือเผยแพร่ไม่ว่าในรูปแบบใด
เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ประพันธ์
ที่ปรึกษาจิตติมศักดิ์

ครูคมทวน คັນธนู

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์

ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านวรรณศิลป์และฉันทลักษณ์ไทย

อาจารย์อุทัย ตรีสุคนธ์

อดีตนายกสมาคมคณกแห่งประเทศไทย นักวิทยาศาสตร์ด้านชีววิทยา

ผู้เชี่ยวชาญเรื่องนกในประเทศไทย

ลายเส้นภาพปก : วันวิจิตร วันวิวัฒน์วงศ์

รูปเล่ม/แบบปก : Panpakorn Pongsarom

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม ๒๕๖๘

บรรณาธิการ : ดร.ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

สำนักพิมพ์ละอออินทร์

๑๐๖/๑๖๙ ซอยนวมินทร์ ๕๙ แยก ๗ แขวงนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม

กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐ โทร.๐๘๑๘๐๓๒๐๑๗ Line ID @781dkzj

Email : sale.vision.prepress@gmail.com

โทร.๐๒-๒๑๔๗-๓๑๗๕๑๖

ราคา ๖๖๘ บาท

อุทิศแด่...

บิดา มารดา

ผู้มอบชีวิตและจิตวิญญาณ

ครูบาอาจารย์

ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทุกท่าน

และทุกสรรพจิต

ที่เป็นพลังผลักดันให้ก้าวเดิน

ขอขอบพระคุณ

- ◆ ครูคมทวน คັນธนู
- ◆ อาจารย์กนอมวงศ์ ส้ายอดมรรคผล
 - ◆ อาจารย์เฟด็จ บุญหนุน
 - ◆ อาจารย์ อุกัย ตรีสุคนธ์
 - ◆ คุณชัยยง รุ่งเรือง
- ◆ คุณไฟโรจน์ ห้วยอุดมสินธุ์
- ◆ คุณอนวัช ชัยมงคล
- ◆ คุณแสงเดือน กนอมวงศ์ธนา
 - ◆ คุณสมมาตร เกราะแก้ว
 - ◆ คุณกาญจนารงค์ เยาวเลิศ
 - ◆ คุณบุญญา จิตรมุง
- ◆ คุณวรรณวิจิตร วันวิวัฒน์วงศ์

ในคำในนัยคำ

ตั้งแต่วัยเยาว์ ผมเฝ้าใฝ่ฝักศึกษาชีวิตป่าและคน สัตว์รายรอบ ชอบดูอากาศกับความเร็นลับหลายอย่าง ซึ่งอำพรางตาไว้แยบยล จนกระทั่งฝังจิตถึงธรรมชาติ วิทยานิยม...ครั้งผมเรียนรู้เพิ่ม ในหลักฉันทลักษณ์แล้ว ตระหนักมองที่คุณค่าของวรรณคดีไทย ที่ชีวาत्मพิไล พิลาสทัดเทียมกัน ดังนั้นเมื่อคุณชัชทรวง ผู้รู้ลึกถึงพฤษภ ไพร และเข้าใจถึงชีวิตบรรดาสกุณา ผนวกสองวิทยาการ ผสานผสมโดยกลมกลืนแล้วจัดทำขึ้นเป็นรูปหนังสือ จึงถือได้ว่าน่าใใใจยิ่งนัก และคือมรรคผลอันเยี่ยมยอด เพื่อส่งสืบทอดต่อไปให้คนรุ่นหลัง สำเหนียกยังมรดกแห่ง กาลเวลาที่ทรงคุณค่านานนิรันดร์.

คมทวน คันธนู

ทรงชนะพิจารณา

ในช่วง ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา ผมกล้าพูดได้ว่าไม่มีใครได้ใช้มรดกทางด้านฉันทลักษณ์ภาษาไทย เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับบทกวีที่พบในเมืองไทยได้มากถึง ๗๑ ชนิด พร้อมภาพประกอบ ดังเช่นที่คุณชัชทรงวง สีหิ์ไสยาสน์ เขียนออกมาเป็นหนังสือ เล่มที่คุณถืออยู่ในมือนี้

โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นสมบัติล้ำค่าทางภาษาไทยที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายร้อยปี แต่เรามักคิดว่า ฉันทลักษณ์เหล่านี้ เป็นเรื่องยากยากที่จะอ่านให้ถูกต้อง ยากที่จะเข้าใจเนื้อหาที่เขียน และ ยากยิ่งขึ้นไปอีกหากจะต้องเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับบทกวี โดยใช้ฉันทลักษณ์ เช่น ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือ โคลงสี่สุภาพ อธิบายบทกวีสักชนิดหนึ่ง ทั้งรูปร่าง หน้าตา แหล่งที่อยู่อาศัย และพฤติกรรมบางอย่าง โดยเขียนให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของฉันทลักษณ์นั้นๆ ซึ่งจะต้องมีการเลือกคำ ให้มีการสัมผัสนอก สัมผัสใน หรือ สัมผัสระหว่างวรรค และ สัมผัสระหว่างบทด้วย ผู้เขียนบทกวีจะต้องมีความรู้ทางภาษาไทยที่แตกฉาน เสาะหาถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับบทกวี ให้มีเสียงหนัก เสียงเบา ตามที่เรียกว่า คำครุ และคำลหุ นำมาเขียนเป็นฉันทลักษณ์ในรูปแบบ “ฉันท์” ที่แตกต่างกันหลายแบบ

เช่น วิเชียรรุกข์ฉันท์ ๑๑ อินทรรณูฉันท์ ๑๒ หรือ อีทิสั่งฉันท์ ๒๐ รวมถึงฉันทลักษณ์อื่นๆ เช่น กาพย์ยานี ๑๑ กาพย์ฉบัง ๑๖ โคลงสี่สุภาพ หรือ กลอนสุภาพ เป็นต้น หนังสือเล่มนี้ จะเป็นแรงบันดาลใจให้คนไทยหันกลับมาสัมผัสความงดงามของฉันทลักษณ์ไทย โดยเฉพาะ “ฉันท์” ที่นับวันจะหาอ่านได้ยากยิ่ง จึงนับว่าหนังสือเล่มนี้ มีคุณค่าทั้งทางฉันทลักษณ์ที่ใช้ในการประพันธ์และข้อมูลของบทกวีที่พบในเมืองไทยด้วย

อุทัย ตรีสุคนธ์

อดีตนายกสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย

ความเป็นมา

ภาพผ่านแห่งความชุ่มชื้นเขียวชะอุ่มของไพรพฤกษ์ กลิ่นของดอกไม้ป่า โขยมาชวนหอมใจ หมอกเช้าลอยอ้อยอิ่งเคลียยอดหญ้า พื้นดินถูกประทับเกลื่อน ด้วยรอยย่ำของสัตว์ยังหมาดรอย นกตื่นเช้าส่งเสียงขับขาน เป็นสัญญาณแห่งอรุณรุ่ง ชะนีกู่ร้อง โผนทะยานตามไม้ยอดไล่ตามกันออกหากิน เห็นไกลๆ ยังตราตรึงอยู่ในห้วงคำนึงมีรูลิม ข้าพเจ้าจึงปรารถนาที่จะบันทึกเรื่องราวความประทับใจนี้ไว้ใน ‘ใต้ปลายปีกนก บนมรดกสยาม’ เล่มนี้

โดยเชิญฉันทลักษณ์หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะเด่นและงดงามในลีลาอันเป็นเอกของตัวเอง ได้แก่โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน อันเป็นมรดกล้ำค่าของชาติ ที่บรรดาบรมครูกวีได้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ไว้อย่างวิจิตรบรรจงและถูกถ่ายทอดสืบสานต่อยอดมาตามลำดับ นับเป็นรากเหง้าภูมิปัญญาของไทย ด้วยความตระหนักในคุณค่าของมรดกชิ้นสำคัญนี้ ข้าพเจ้าจึง ได้จัดทำเป็นรูปแบบฉันทลักษณ์การประพันธ์ภายในเล่มบันทึกไว้ท้ายเล่ม พร้อมวางบาร์โค้ดเสียงอ่านไว้ในทุกบท

สำหรับบางท่านที่อาจจะไม่สะดวกอ่านหรือต้องการฟังจังหวะการแบ่งวรรคตอนของฉันทลักษณ์นั้นๆ มาเกิดมิตรสหาย มาลัยมาลัย ความงดงาม ความมหัศจรรย์ มารับรู้เรื่องราวของนกในธรรมชาติ ท่ามกลางสรรพสิ่ง ที่เปลี่ยนแปลง ด้วยความรักความเมตตาต่อพวกเขา ผู้สร้างความสุข สมดุลให้แก่โลกใบนี้ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะได้ เสพวรรณรสแห่งร้อยกรองด้วยความรื่นรมย์และเกิดแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ด้วยดวงใจ ที่เปี่ยมไปด้วยความหวังแทน มรดกแห่งผืนป่า และมรดกแห่งวรรณกรรมให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทยตราบนานเท่านาน

ด้วยสำนึกและนำพา
ขับทรง สีสี่ไสยาสน์

สารบัญ

ลำดับ	ชื่อบท	ฉันทลักษณ์ โคลงสี่สุภาพ ผวนกัณฑ์	หน้า			
				๑๑	นกเขาเขียว (Asian Emerald Dove)	วิชชุมมาลาฉันทน์ ๘ ๓๘-๓๙
	อ้อมกอดwana	กาพย์ฉับ ๑๖	๑๖-๑๗	๑๒	นกจาบคาเคราแดง (Red-bearded Bee-eater)	กาพย์ว่าสุกรี ๑๒ ๔๐-๔๑
๑	นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (White-eyed River Martin)	กลบทบัวบานกลีบขยาย	๑๘-๑๙	๑๓	นกขุนแผน (Red-billed Blue Magpie)	กาพย์ยานี ๑๑ ๔๒-๔๓
๒	นกกระจาบทอง (Asian Golden Weaver)	อินทรวีเชียรฉันทน์ ๑๑	๒๐-๒๑	๑๔	นกแสก (Common Barn-owl)	กลอนหก ๔๔-๔๕
๓	นกตะขาบทุ่ง (Indochinese Roller)	สัททูลวิภีตฉันทน์ ๑๙	๒๒-๒๓	๑๕	นกตบยุงเล็ก (Indian Nightjar)	กาพย์ยานี ๑๑ ๔๖-๔๗
๔	นกกระตีดแดง (Red Avadavat)	ภุชงคประยาตฉันทน์ ๑๒	๒๔-๒๕	๑๖	นกหัวขวานสามนิ้วหลังทอง (Common Flameback)	ภุชงคประยาตฉันทน์ ๑๒ ๔๘-๔๙
๕	นกแก้วโม่ง (Alexandrine Parakeet)	กลอนแปด	๒๖-๒๗	๑๗	นกกระรางหัวหงอก (White-crested Laughingthrush)	ภุชงคประยาตฉันทน์ ๑๒ ๕๐-๕๑
๖	นกกระรางหัวขวาน (Eurasian Hoopoe)	กลอนเจ็ด	๒๘-๒๙	๑๘	นกคอสามสี (Malasian Rail-babbler)	กาพย์ขับทรง ๑๘ ๕๒-๕๓
๗	นกอีเสือหัวดำ (Long-tailed Shrike)	กาพย์ว่าสุกรี ๑๒	๓๐-๓๑	๑๙	นกกระเต็นใหญ่ธรรมดา (Stork-billed Kingfisher)	กลอนแปด ๕๔-๕๕
๘	นกแขวงแขวหางบัวใหญ่ (Greater Racket-tailed Drongo)	อินทรวีเชียรฉันทน์ ๑๑	๓๒-๓๓	๒๐	นกพญาปากกว้างหางยาว (Long-tailed Broadbill)	ละอออินทร์ฉันทน์ ๒๑ ๕๖-๕๗
๙	นกสีชมพูสวน (Scarlet-backed Flowerpecker)	กาพย์โกสุม ๒๔	๓๔-๓๕	๒๑	เหยี่ยวรุ้ง (Crested Serpent-eagle)	สัททูลวิภีตฉันทน์ ๑๙ ๕๘-๕๙
๑๐	นกปรอดหัวโขน (Red-whiskered Bulbul)	กาพย์โกสุม ๒๔	๓๖-๓๗	๒๒	นกขมิ้นท้ายทอยดำ (Black-naped Oriole)	วารินทรนาคราชฉันทน์ ๒๘ ๖๐-๖๑

๒๓	นกกะลิงเขียดหางหนาม (Ratchet-tailed Treepie)	กลอนแปด	๖๒-๖๓	๓๖	นกกินป्लीหางยาวเขียว (Green-tailed Sunbird)	อินทรวงศ์ฉันทน์ ๑๒	๘๘-๘๙
๒๔	นกเต้าลมหลังเทา (Grey Wagtail)	อิทิสฉันทน์ ๒๐	๖๔-๖๕	๓๗	นกแว่นตาขาวสีทอง (Indian White-eye)	วิเชียรภุขศ์ฉันทน์ ๑๒	๙๐-๙๑
๒๕	นกหว่า (Great Argus)	นาคาคะนองฝนฉันทน์ ๒๖	๖๖-๖๗	๓๘	นกหกเล็กปากแดง (Vernal Hanging Parrot)	อินทรวชิเชียรฉันทน์ ๑๑	๙๒-๙๓
๒๖	นกแต้วแล้วท้องดำ (Gurney's Pitta)	กาพย์ยานี ๑๑	๖๘-๖๙	๓๙	นกจับแมลงสีฟ้า (Verditer Flycatcher)	กาพย์ยานี ๑๑	๙๔-๙๕
๒๗	ไก่ฟ้าพญาลอ (Siamese Fireback)	ดิลกวิเชียรฉันทน์ ๒๕	๗๐-๗๑	๔๐	นกกก (Great Hornbill)	กลบทกวางเดินดง	๙๖-๙๗
๒๘	นกกระวังไพรปากแดงยาว (Red-billed Scimitar Babbler)	กลบทบัวบานกลีบขยาย	๗๒-๗๓	๔๑	นกกระรอกทองแก้มขาว (Silver-eared Mesia)	กลบทสะบัดสะบั้ง	๙๘-๙๙
๒๙	นกเขี้ยวคราม (Asian Fairy-bluebird)	กลอนหก	๗๔-๗๕	๔๒	นกกาเหว่า (Asian Koel) Western koel	มาณวกฉันทน์ ๘	๑๐๐-๑๐๐๑
๓๐	นกโกโรโกโส (Coral-billed Ground Cuckoo)	อัษฎางค์ดุริยาฉันทน์ ๔๐	๗๖-๗๗	๔๓	นกกระวางสร้อยคอใหญ่ (Greater Necklaced Laughingthrush)	กลอนแปด	๑๐๒-๑๐๓
๓๑	โพระดกคอสีฟ้า (Blue-throated Barbet)	ภุขงค์ประยาตฉันทน์ ๑๒	๗๘-๗๙	๔๔	นกยูง (Green Peafowl)	นาคาคะนองฝนฉันทน์ ๒๖	๑๐๔-๑๐๕
๓๒	นกบั้งรอกใหญ่ (Green-billed Malkoha)	อิทิสฉันทน์ ๒๐	๘๐-๘๑	๔๕	นกแต้วแล้วนางฟ้า (Fairy Pitta)	อัษฎางค์ดุริยาฉันทน์ ๒๖	๑๐๖-๑๐๗
๓๓	นกแซวสวรรค์ (Blyth's Paradise-flycatcher)	นาคาคะนองฝนฉันทน์ ๒๖	๘๒-๘๓	๔๖	นกสาธิกาเขียว (Common Green Magpie)	วิเชียรภุขศ์ฉันทน์ ๑๑	๑๐๘-๑๐๙
๓๔	นกไต่ไม้โคนทางสีน้ำตาล (Chestnut-vented Nuthatch)	อิทิสฉันทน์ ๒๐	๘๔-๘๕	๔๗	นกปรอดเทาหัวขาว (White-headed Bulbul)	อินทรรณูฉันทน์ ๑๒	๑๑๐-๑๑๑
๓๕	นกคิ่วหางสีตาล (Chestnut-tailed Minla)	กาพย์ยานี ๑๑	๘๖-๘๗	๔๘	นกกระเรียนไทย (Sarus Crane)	อัคนีสูลฉันทน์ ๓๙	๑๑๒-๑๑๓

๔๙	นกเป็ดผี (Little Grebe)	ภูซงคปรระยาดฉัันท์ ๑๒	๑๑๔-๑๑๕	๖๒	เป็ดหัวเขียว (Mallard)	อินทรวชิเียรฉัันท์ ๑๑	๑๔๐-๑๔๑
๕๐	นกกาบบัว (Painted Stork)	กาพย์โกสุม ๒๔	๑๑๖-๑๑๗	๖๓	นกชื้อนหอยขาว/นกกุลา (Black-headed Ibis)	กลอนทก	๑๔๒-๑๔๓
๕๑	นกกระเต็นหัวดำ (Black-capped Kingfisher)	อินทรวชิเียรฉัันท์ ๑๑	๑๑๘-๑๑๙	๖๔	นกพริก (Bronze-winged Jacana)	กาพย์ยานี ๑๑	๑๔๔-๑๔๕
๕๒	นกกาน้ำเล็ก (Little Cormorant)	อินทรรนุฉัันท์ ๑๒	๑๒๐-๑๒๑	๖๕	นกอีล้ำ (Commom Moorhen)	อัษฎางค์ตุริยาฉัันท์ ๔๐	๑๔๖-๑๔๗
๕๓	นกกระแตแต้แว๊ด (Red-wattled Lapwing)	กลอนแปด	๑๒๒-๑๒๓	๖๖	นกอีโก้ (Purple Swamphen)	อัษฎางค์ตุริยาฉัันท์ ๔๐	๑๔๘-๑๔๙
๕๔	นกอีแจว (Pheasant-tailed Jacana)	วสันตติลภฉัันท์ ๑๔	๑๒๔-๑๒๕	๖๗	นกบูบู้ตีนแดง (Red-footed Booby)	ภูซงคปรระยาดฉัันท์ ๑๒	๑๕๐-๑๕๑
๕๕	นกโจรสลัดเล็ก (Lesser Frigatebird)	วิเชียรภุซงคฉัันท์ ๑๑	๑๒๖-๑๒๗	๖๘	นกกระทาสองเดือย (Ferruginousp Partridge)	กาพย์ยานี ๑๑	๑๕๒-๑๕๓
๕๖	นกชื้อนหอยแดง (Scarlet Ibis)	กาพย์ยานี ๑๑	๑๒๘-๑๒๙	๖๙	ไก่ฟ้าหลังเทา (Kalij Pheasant)	กลบทลुकษณะนาต	๑๕๔-๑๕๕
๕๗	นกนางนวลธรรมดา (Brown-headed Gull)	กาพย์วาสูกรี ๑๒	๑๓๐-๑๓๑	๗๐	นกยางเขียว (Little Heron)	วิเชียรภุซงคฉัันท์ ๑๑	๑๕๖-๑๕๗
๕๘	นกกระแตผิใหญ่ (Great Thick-knee)	อินทรรนุฉัันท์ ๑๒	๑๓๒-๑๓๓	๗๑	เหยี่ยวนกเขาหางอน (Grested Goshawk)	กลอนทก	๑๕๘-๑๕๙
๕๙	นกอายจั้ว (Oriental Dater)	มาณวกฉัันท์ ๘	๑๓๔-๑๓๕	๗๒.	ภาคผนวก ฉัันท์ลักษณะไทย	๑. โคลง ๒. ฉัันท์	๑๖๓ ๑๖๔-๑๗๙
๖๐	นกกวัก (White-breasted waterhen)	กลบทบัวบานกลีบขยาย	๑๓๖-๑๓๗			๓. กาพย์ ๔. กลอน	๑๘๐-๑๘๔ ๑๘๕-๑๘๗
๖๑	พญาแร้ง (Red-headed Vulture)	อัคนีศูลฉัันท์ ๓๙	๑๓๘-๑๓๙			๕. กลบท	๑๘๘-๑๙๑

ภาพ : อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อ้อมกอดวนา

พร้อมพรักพรรคพวกเพื่อนพ้อง สัมผัสครรลอง
แลส่องนกแนวจำนาง

ดื่มตำธรรมชาติประสงค์ พฤษกษไพรดำรง
จักคอยคุ้มให้อยู่เย็น

ป้องภัยปัดทุกข์ชุกเชื้อญ คำจุนตั้งเป็น
ปราการพิธานพิทักษ์

รักษ์ป่าป่าจักเกื้อ การุณย์
รักษ์สัตว์สร้างสมดุล แต่หล้า
รักษ์น้ำเนื่องนำหนุน ในสวัสดี
รักษ์เมฆฝนบนฟ้า ผากให้แหนหวง

ฉันทลักษณ์
๑. กาพย์ฉบัง ๑๖ (หน้า ๑๘๓)
๒. โคลงสี่สุภาพ (หน้า ๑๖๓)